

A RÓMAI KATHOLIKUS AUTONOMIA NEHÉZSÉGEI.

Római katolikus hitfeleink congressusra készülnek. A választásokon jóformán már túlestek. Az episcopatumot gyűlésre hívta össze a hercegprimás. Sajtójukat, elméjüket az autonomia szervezése foglalkoztatja minden vonalon. Bennünket protestánsokat is eminenter érdekelnek az ismét felszínre került autonomiai mozgalmak. Mert ha a római katolikusok autonómiája nem olyan lesz is, mint a protestáns egyházak autonómiája, de a vele kapcsolatos közjogi, egyházpolitikai és felekezeti kérdések meg- vagy meg-nem oldása minket is közelről érint. Aztán mi protestánsok nemcsak érdeklődünk a testvér egyház autonomikus mozgalmairól, hanem őszintén óhajtjuk, hogy ezek az autonomikus mozgalmak Krisztus anyaegyházának és közös magyar hazánknak felvirágzására és boldogítására végre-valahára sikerre is vezessenek.

Am a dolog természete és a mozgalom eddigi irányzata nem hogy csökkentette, de tényleg növeli aggodalmainkat az autonomia szervezésének sikere iránt. Az ősrégi elvi nehézségek mellé, melyek a római egyházban *igazi* autonomia szervezésének mindenha útjában állottak, a tényleges helyzetből számos gyakorlati akadályok is járultak, melyekre e folyóirat hasábjain néhány szóban rámutatni, azt hisszük, nem felesleges és nem időszertelen munka.

A római egyházban az *igazi* autonomia létesítésének elvi, még pedig *hitelvi akadályai* az egyház hierarchicus szervezete, mely a római dogma tanítása szerint nem emberi alkotás, hanem isteni szervezés és *jure divino* áll fenn az egyházban. Itt tehát a világi elemnek a dogmához, a fegy-

lemhez és a kormányzáshoz, vagy a protestáns terminologia szerint, a törvényhozáshoz, közigazgatáshoz és biráskodáshoz semmi köze. Itt nincs és nem lehet a papi és világi elem között paritas. A papság s különösen a főpapság parancsol, a világiak engedelmeskednek. Protestáns mintára szervezett autonomia, mely papok és világiak között a jogot és hatalmat egyenlően megosztja, a római egyházban teljes lehetetlenség, mert ez az egyház hierarchicus szervezetének felforgatására vezetne.

E hitelvi nehézségekhez járul a másik, az *államjogi nehézség*. A r. katolikus egyház internationalis egyház. Nincs se magyar katolikus, se német, se francia vagy angol katolikus egyház, hanem csak egy nemzetközi, római katolikus világegyház, melynek feje és souverainje a római pápa. A római egyház világegyházi természetéből kifolyólag nem ismeri és nem tűri meg a nemzeti egyházakat. Neki a népek nemzeti és állami szervezete csak korlát, melyet ledönteni, teher, melyet lerázni igyekezik, mert az az ő szabadságát bénítja, korlátozza. Az elvhű romanismusnak, mely a pápa törvényhozó hatalmát mindig fölébe helyezi a nemzetek törvényhozásának, szorosán véve, nincs se országa, se hazája. Nek szűk és nem igazi otthona a nemzeti és állami lét. Törvényei a római dogma, igazi souverainje, földi „felség“-e a római pápa. (Megengedem, hogy ezt ily mereven csak az ultramontanismus szokta kifejezni, de nem kell feledni, hogy az elvhű római catholicismus mindig ultramontán.) Ennek a pápás catholicismusnak a nyelvén az „autonomia“ azt jelenti: még több szabadság, tökéletes korlátozatlanság a római egyháznak. Adjátok kezünkbe az egyházi vagyont, ide a vallási és tanulmányi javakat. Adjátok kezünkbe a főpapi kinevezéseket (legfőbb patronátusi jog). Adjátok kezünkbe az iskolák feletti feltétlen rendelkezési jogot.

Nyiltan kimondhatjuk, a mit különben minden gondolkozó államférfi és jó hazafi vall, hogy ily korlátatlan, ily széleskörű, ily állambomlasztó autonomiát a magyar állam törvényhozása semmiféle hierarchicus és papalis egyháznak nem engedélyezhet. Az ily korlátatlan autonomia az állam és a többi egyházak békéjének egyenes felforgatása volna. És

itt nyomulnak előtérbe a római kath. autonomiának a tényleges helyzetből folyó gyakorlati nehézségei.

Az úgynevezett autonomia, melyre a hazai r. katolikusok törekeshetnek, érdemileg azt jelenti, hogy a főpapok kinevezése, az egyházi vagyon és alapítványok kezelése, a tanulmányi alapból fentartott iskolák kormányzása s részben a plebánusok beállítása, a királyi felség, illetve az államkormány kezéből menjen át a szervezendő autonomiai bizottságra. Ámde ennek legyőzhetetlen egyházi és politikai nehézségei vannak. A *főpapok kinevezése*: legfőbb kegyúri jog, sőt felségjog, melyet a koronától csak akkor lehetne elvenni, ha és mikor e felségjognak alapja, t. i. magok a főpapi javadalmak megszűnnének, tehát csak *secularisatio* esetében. Ha hát az autonomikus törekvések a *secularisatiót* nem akarják előmozdítani, a legfőbb kegyúri jogot ne bántsák, hanem tartásuk magukat a királyi meghívó utasításához, mely kikötötte, hogy az autonomia szervezése „az egyház hierarchicus szervezetének és a király legfőbb kegyúri jogának sérelme nélkül” eszközöltessék. A *vallási és tanulmányi alapok kezelésének átengedése* csak akkor lehetséges, ha előbb ezeknek az alapoknak jogi természete eldöntetik. Ha megállapítatik, hogy ezek az alapok kizárólag róm. kath. célokra szolgálnak, akkor ezek kezelését át lehet engedni az autonomiai testületnek, természetesen az állami ellenőrzés szigorú fentartásával. Az *iskolai autonomia* in concreto a tanulmányi alap kérdésével függ össze, mert egyéb tekintetben a római egyháznak éppen olyan autonomiája van a tanügy terén, mint a protestánsnak. Több azonban neki sem lehet. A róm. kath. autonomia az ország közoktatási törvényeit nem vitathatja, nem helyezheti hatályon kívül. A feltétlenül független iskolai autonomia hazánkban ma már bármely egyházra nézve merő utópia.

A római egyház autonomikus törekvéseinek tehát nemcsak hitelvi és államjogi, de oly erős gyakorlati nehézségei is vannak, melyeken átvezetni a mozgalmat, bizony nagy gondot ad úgy a római egyház vezetőinek, mint az államkormánynak. Növeli a tárgyi nehézségeket az elmékben élő fogalmi zavar és a kérdés előkészítetlensége, mely „intra et extra

muros“ nagyon szembetűnő. Maga a klerus egész erővel rajta van, hogy minél több szabadságot és minél több jogot csikarjon ki az államtól és felségtől. Ez a klérus leplezett programja, mely érdemileg a jogi és vagyoni önállósítás kérdése. Ámde ugyancsak a klérus azt is jól tudja, hogy mindezekre nem egy könnyen lesz rábirható sem a kormány, sem a korona. A római katolikus közönség független értelmisége bizonyos közönnyel és reménytelenséggel kíséri a mozgalmat. Tudja, látja, hogy a tervezett autonomia neki az egyház hierarchicus szervezete miatt se több jogot, se több szabadságot nem biztosít; az autonomia, ha meglesz, csak a klérus hatalmát növeli, az pedig se nemzeti, se egyházi szempontból nem kívánatos. A közönség másik, úgynevezett „jó katolikus“ része a klérussal tart, ennek a szekerét tolja, ki meggyőződésből, ki érdekből. A kormány és a politikai pártok pedig néma szemlélői a mozgalomnak s kételkedve fogadják az autonomia szervezése felől táplált reményeket, melyek, úgy látszik, klerikális körökben is kezdenek megcsappanni.

Annyi bizonyos, hogy érdemleges autonomiát nem lehet szervezni a római egyházban. Ez ellen élő tiltakozás az egyház hierarchicus szervezete és az állam nagy nemzeti és hatalmi érdeke. Nem hiszszük, hogy e tekintetben akár egyik, akár másik érdekelt fél érdemleges engedményekre szánja el magát. Az egyház dogmatikai érdekből nem engedhet a hierarchicus szervezetéből, az állam nemzeti és közbékességi okok miatt nem gyengítheti hatalmi és közjogi posícióját. Az érdemleges autonomia marad továbbra is érdekes utopia. Az autonomiának a római egyházban csak valamelyes olyan alakja lehetséges, minő az erdélyi püspökség területén van. Egy kis önjoguság a vagyon kezelésében, az iskolák kormányzásában és az egyházközségi külső ügyek intézésében.

V. F.